

JEDNA KONCEPTUALIZACIJA UREĐIVAČKE POLITIKE U MASOVNIM MEDIJIMA¹

Aleksandar Bogdanić

Univerzitet u Banjoj Luci

Rad predstavlja svojevrsnu teorijsku konceptualizaciju i operacionalizaciju uređivačke politike u informativnim masovnim medijima. Razmatraju se i definišu pojam, struktura, sadržaj i uloga uređivačke politike u novinarstvu, s osvrtom na pojedine ključne elemente takve politike poput mjerila za odabir vijesti i novinarskog jezika. U zaključku se raspravlja o implikacijama različitih uređivačkih politika u masovnim medijima.

Različiti su pristupi i različita poimanja uređivačke politike, kako u teorijskim raspravama o medijima i novinarstvu, tako i u uređivačkoj i novinarskoj praksi. Teorija se, osim na normativnom planu, više bavi opisom prakse i njenim implikacijama (npr. Cassidy, 2005; Eddy, Althouse i Phalen, 2005; Hoffman i Slater, 2007). U praksi se, na jednoj strani, susrećemo sa pisanim uređivačkim politikama, dok na drugoj strani pojedini mediji uređivačku politiku ne definišu i ne razvijaju kao pisane upute, nego je, u svakodnevним zadacima, uputama i konačnom oblikovanju, definišu glavni urednici. Takva uređivačka politika se, ipak, u dobroj mjeri može rekonstruisati iz samih sadržaja tih medija.

Uređivačka politika je, najšire pojmljena, stručni i ideološki medijski okvir koga čine pravila, upute, smjernice, savjeti i primjeri. Svi urednici i novinari jedne medijske kuće djeluju unutar tog okvira.

Kod pisanih uređivačkih politika postoje one u kojima se uglavnom samo nabroje najvažnije vrijednosti i načela koje medij prihvata ili gaji, ali se te vrijednosti i načela ne objašnjavaju niti dalje razrađuju u vidu procedura ili uputa. Uređivačke politike koje nisu pisane, ili koje su na deklarativnom nivou, bez operacionalizacije, možemo smatrati *nerazvijenim uređivačkim politikama*. Pisane uređivačke politike koje, pored vrijednosti i načela, sadrže njihovu razradu, odnosno procedure, upute, smjernice i primjere za njihovo sprovođenje, kao i niz drugih procedura, uputa i savjeta, možemo nazvati *razvijenim uređivačkim politikama*. Naravno, različiti mediji, zbog prirode medija ili društvene uloge koju imaju, naglašavaju više ili manje pojedine aspekte novinarske prakse u uređivačkim politikama.

Razvijene uređivačke politike u svijetu imaju, na primjer, BBC (BBC editorial guidelines, 2011), njujorški Tajmz (Professional guidelines, 2005), londonski Gardijan (Guardian editorial code, 2007), te australijska javna televizija (ABC editorial policies, 2011). Djelimično razvijenom uređivačkom politikom mogu se smatrati uređivačka mjerila američkog PBS-a (PBS editorial standards, 2005).

Uređivačka politika Javnog radio-televizijskog sistema u BiH utemeljena je na stručnim mjerilima, propisima i pravilima Regulatorne agencije za komunikacije, kao i na Zakonu o Javnom radio-televizijskom servisu Bosne i Hercegovine (2005) i sličnim entitetskim zakonima. Osnovni dokument te politike su Uređivački principi/načela Javnog radio-televizijskog sistema u Bosni i Hercegovini, usvojeni 2003. godine (Uređivački principi, 2003).

Ipak, iako sadrže pojedina ključna mjerila stručnog novinarskog rada, Uređivački principi/načela Javnog radio-televizijskog sistema u Bosni i Hercegovini ne sadrže ujednačena objašnjenja, kao ni jasne upute i smjernice o primjeni mjerila u različitim kontekstima. U prvom dijelu Načela ističe se da je javni servis u službi javnosti i da su „jedino odgovorni javnosti“. U istom dijelu se raspravlja o vrstama i načinu uređivanja programa. Potom se navode profesionalna uređivačko-novinarska mjerila, poput nepristrasnosti, neiznošenja ličnih stavova, te pravičnosti kao mogućnosti pristupa svim građanima. U istoj grupi mjerila navode se tačnost, kao i korištenje i odnos prema izvorima i arhivskom materijalu. U narednoj tački se u jednom paragrafu razmatra „pristojnost i uljudnost“ gdje se sugeriše nekorištenje uvredljivih sadržaja, klevete ili govora mržnje. Dalje se kratko razmatraju tačke o izvještavanju o nasiju i krivičnim djelima, terorizmu i bezbjednosti, te pitanja poput sukoba interesa, nezavisnosti, raznolikosti programa, kao i prava na odgovor. U pojedinim grupama se navode donekle raznorodna mjerila, poput moralnih, uređivačkih i novinarskih, zajedno sa onim koji su mahom i upute o korištenju izvora i materijala. Budući da su Načela uglavnom na deklarativnom nivou, sveukupno gledano, ne može se reći da su temelj razvijene uređivačke politike.

S druge strane, relativno razvijenu uređivačku politiku, sa nizom propratnih dokumenata, u regionu ima Radio-televizija Crne Gore (Regulativa, 2003).

U svakom slučaju, pisana ili nepisana, razvijena ili nerazvijena, uređivačka politika medija suštinski utiče na način na koji ti mediji djeluju i izvještavaju javnost o događajima i pojavama u sredini u kojoj djeluju. Naravno, nepisana i nerazvijena uređivačka politika ostavlja mnogo više mogućnosti za senzacionalističko izvještavanje, političke uticaje na sadržaje u takvim medijima, kao i za druge oblike nestručnog, nedosljednog i neodgovornog izvještavanja.

Analizom uređivačkih politika ističu se pojedine teme i pitanja koje se najčešće navode, objašnjavaju ili se, implicitno, reflektuju u sadržajima medija.

Sadržaj uređivačke politike

Uređivačka politika u informativnim medijima ima zadatak da, prije svega, zaposlenim u mediju, a, posredno, i ciljnoj javnosti kojoj se medij obraća, komunicira ključne vrijednosti koje gaji i na temelju kojih djeluje. Pored toga, ona sadrži osnovna načela rada i uređivačke ciljeve medija, koji se operacionalizuju u pravilima i procedurama uređivanja medija i rada zaposlenih u redakciji. Uređivačka politika sadrži i mjerila i smjernice za pisanje i oblikovanje svih sadržaja i rubrika, uključujući i najave i naslove, svim kodovima koje medij koristi. Uobičajeni, i kod nekih medija vrlo razvijen dodatak ovom dijelu politike, jeste i stilistika medija koja, između ostalog, detaljno razmatra prihvatljive i neprihvatljive riječi, izraze i rečenice, sadrži pravopisne savjete i specifične osobine i primjere pojedinih diskursa. Dalje, uređivačka politika pojedinačno obrađuje pravila i smjernice u izvještavanju i oblikovanju napisa o pojedinim društvenim temama i pitanjima.

Uobičajeno je da uređivačka politika sadrži i dio ili dodatak o etičkim principima i smjernicama, često u obliku kodeksa, nakon koga se pojedina najvažnija pitanja iz kodeksa opisuju i objašnjavaju. Konačno, uređivačka politika sadrži i najvažnija pravna pitanja i pravila, kao i upute za njihovu primjenu, te najvažnije dijelove relevantnih zakona, zakonskih propisa, profesionalnih kodeksa i drugih eksternih dokumenata, a nekad i same dokumente koji sadrže relevantne zakone, propise i kodekse. Dakle, uređivačka politika je svojevrsan mikrokulturološki okvir ili paradigma medija koji je proklamuje i oblikuje.

Ključne vrijednosti

Ključne vrijednosti koje medij zagovara i na osnovu kojih djeluje najčešće se izražavaju konceptima poput *istine* kao vrhunskog novinarskog kreda, i *nezavisnosti*, odnosno profesionalne samostalnosti u donošenju i sprovođenju uređivačke politike (Kovach i Rosenstiel, 2006). Ključne vrijednosti se obično ističu u osnovnim načelima i uređivačkim ciljevima, a kasnije se opisuju u pojedinim dijelovima, poput pravila uređivanja, jezičkih pravila i moralnog kodeksa.

U najvažnijim pravilima uređivanja informativnih medija su, takođe, prisutne vrijednosti, odnosno mjerila za postizanje ciljeva koji reflektuju takve vrijednosti. Na primjer, pojedine vrijednosti obično naglašavaju

specifičan odnos prema društvenoj stvarnosti, odnosno prema pojavama u društvenoj stvarnosti. Naime, stvarnost u kojoj živimo, osim novinara, slikaju i komentarišu i pjesnici, pisci, dramaturzi i likovni umjetnici. Svi oni imaju specifičan odnos prema društvenoj stvarnosti u kojoj žive i koju slikaju (Bogdanić, 2010: 133; Kunelius, 1994). Vrijednosti koje obično odražavaju novinarski odnos prema stvarnosti su i *blagovremenost* ili blagovremeno izvještavanje, *vjerodostojnost*, *tačnost* podataka, *potpunost* podataka i vijesti, te *uravnoteženost* ili *nepristrasnost* (objektivnost) u izvještavanju. Kad je u pitanju tačnost i potpunost, vrlo je važna i *kontekstualizacija* događaja, odnosno opisivanje svih važnih okolnosti pod kojima se događaj desio. Ove vrijednosti se, naravno, objašnjavaju, i daju se pravila i smjernice za njihovo sprovođenje.

Vjesnovrijednost

U ovom dijelu uređivačke politike vitalno važna su mjerila za izbor događaja o kojima se izvještava, odnosno mjerila *vjesnovrijednosti* (Bogdanić, 2010). Kod medija koji imaju razvijena mjerila vjesnovrijednosti, kao i pravila i smjernice za njihovu primjenu, obično se bolje sprovodi cjelokupna uređivačka politika. Stoga se ova mjerila, iz ugla primaoca podataka, mogu smatrati i najvažnijim dijelom uređivačke politike. Naime, pomoću ovih mjerila urednici odvajaju bitno od nebitnog, korisno od beskorisnog i važno od trivijalnog. U nekim uređivačkim politikama ova mjerila se navode posebno za svaku vrstu društvenih tema i pitanja o kojima neki medij obično izvještava. U stvari, mjerila koja se koriste u izboru vijesti najviše utiču i na izvještavanje o osjetljivim temama, kojoj, na primjer, pripada izvještavanje o djeci, manjinama, nasilju ili velikim ljudskim tragedijama.

Mjerila vjesnovrijednosti koja se najčešće pominju i u praksi i u teoriji novinarstva (Kovach i Rosenstiel, 2006; Rus-Mol i Zagorac Keršer, 2005) jesu *blizina* (događaja) ciljnoj javnosti kojoj medij služi, *posljedičnost*, odnosno mogućnost članova javnosti da blagovremeno reaguju i iskoriste ili upotrijebe vijest o pojavi ili događaju, *opšti društveni interes*, odnosno *interes javnosti* za određenu pojavu ili događaj, *važnost*, to jest stvarna ili simbolična veličina događaja, i, čini se, krunsko mjerilo novinarstva, mjerilo *nepredvidljivosti* neke pojave ili događaja (Bogdanić, 2010: 135).

Naime, što je događaj izvjesniji, odnosno predvidljiviji, to je manje novinarski zanimljiv, odnosno vjesnovrijedan. Kada, na primjer, svi vozovi saobraćaju na vrijeme, to nije vijest u sredini gdje je uobičajeno da vozovi saobraćaju na vrijeme. Građani očekuju da blagovremeno saznaju o tome da vozovi kasne ili kada određeni voz ne saobraća i to je onda vijest.

Posljedičnost, s druge strane, je najčešće funkcija blagovremenosti ili izvještavanja na vrijeme, pa se taj kriteriji često tako i naziva, ili se koristi neki sličan termin, poput aktuelnosti.

Mogli bismo ovdje dodati i kriterij *kulturološke informisanosti*, odnosno korisnih podataka o specifičnostima kulture i društvenog okruženja koji su neophodni za normalan i plodotvoran život u određenoj društvenoj zajednici.

Kakva mjerila pojedini urednici koriste zavisi, naravno, od implicitne ili eksplicitne uređivačke politike koja sadrži pomenuta mjerila, kao i pojedinih drugih faktora, poput konkurentnosti i komercijalizma, najčešće kod privatnih medija, te političkih i drugih uticaja i pritisaka – i kod privatnih i kod javnih medija.

Kad su mediji pod snažnim tržišnim pritiscima, dva kriterija koja se najčešće relativizuju u značenju jesu *interes javnosti* i *nepredvidljivost*, a kod medija koji su pod pritiskom političkih uticaja mjerila koja se zloupotrebljavaju su *važnost* i *interes javnosti*. Treba, naime, imati na umu da „radoznalost javnosti“ nije isto što i interes javnosti, odnosno da veliki broj događaja ne položi test vjesnovrijednosti, ali jesu senzacionalistički, to jest podilaze porivima i radoznalosti ljudi i povećavaju čitanost ili gledanost nekog medija ili emisije. Posebno je važno da se kod izvještavanja o osjetljivim pojavama, događajima i ranjivim pojedincima ili grupama ljudi, isključi senzacionalizam tako što se doslijedno primjenjuju profesionalna mjerila vjesnovrijednosti.

Društvene teme

U dijelu uređivačke politike koja sa bavi društvenim pitanjima, odnosno načinima izvještavanja o pojedinim društvenim temama, često se naglašavaju i razrađuju društvena uloga medija i vrijednosti poput slobode govora i nezavisnosti medija od bilo kakvih društvenih uticaja. Ponaosob se navode pravila, procedure i smjernice za: izvještavanje o društveno-političkim događajima i temama, velikim javnim događajima, katastrofama, nesrećama i tragedijama, ekonomskim, obrazovnim, kulturnim i zdravstvenim temama, te o sportskim događajima i temama. Isto tako, daju se pravila, procedure i upute za korištenje izvora i pisanje o naučnim temama. Posebna pažnja u ovom dijelu pravila i smjernica se daje i izvještavanju o osjetljivim temama i ranjivim društvenim grupama, kao što su djeca, manjine, stariji građani, bolesni, te osobe koje imaju specifične različitosti.

Redakcijska pravila i procedure

Pored nekih drugih redakcijskih akata, uređivačka politika se bavi i samim procedurama rada u redakciji, jer od njih zavisi uspješnost sprovođenja politike i rada medija. Na primjer, tu mogu biti opisane uloge, ovlaštenja, odgovornosti, način rada i komuniciranja svih pojedinih članova i tijela

redakcije. Isto tako, procedure rada u redakciji upućuju i na oblike i način komuniciranja sa izvorima informacija, kao i pojedinim klijentima. Detaljno se objašnjava korištenje izvora i prikupljanje informacija.

Poseban dio uređivačke politike tiče se uređivanja pojedinih rubrika, emisija ili programa. U tom dijelu, zavisno od prirode i misije medija, daju se osnovne strukture i ciljevi rubrika ili programa, način uređivanja, kriteriji prihvatljivih i neprihvatljivih sadržaja, kao i razni drugi detalji. U ovom dijelu daju se pravila i procedure i za korištenje i objavljivanje gotovih ili redigovanih sadržaja nabavljenih iz vanjskih izvora, kao i različite vrste oglasa.

Moralna pitanja

Iako se moralna pitanja uređivačke politike naziru ili tumače tokom cijele uređivačke politike, kao što je već rečeno, razvijene uređivačke politike imaju posebno poglavlje koje se bavi etičkim aspektom, odnosno konkretnim moralnim pitanjima. Taj dio može biti u obliku kodeksa ili zasebnog poglavlja politike. U svakom slučaju, u moralnim pitanjima se često ponovo naglašava istina i otkrivanje istine kao glavni cilj i kredo medija. Vrlo istaknuta tema je i čuvanje tajnosti izvora i zaštita izvora i novinara u slučajevima vanjskih ili unutrašnjih pritisaka. Razmatra se i moralna dimenzija izgradnje integriteta, povjerenja i vjerodostojnosti kod ciljane javnosti.

Uređivački integritet se objašnjava i u svjetlu onemogućavanja vanjskih uticaja na sadržaje. Takođe, nepristranost u izvještavanju i vjerodostojnost izvora i podataka su gradivni elementi izgradnje povjerenja i u pojedinim uređivačkim politikama se posebno razmatraju i objašnjavaju. U istom smislu, uređivačka politika u ovom dijelu može da komunicira stav medija, kao i pravila i procedure u nošenju sa lažnim i varljivim podacima. Posebno se, na primjer, u tom svjetlu obrađuje korištenje anketa i statističkih podataka.

Ostala moralna pitanja koja se regulišu i objašnjavaju su odnos prema pornografskim sadržajima, privatnosti i ljudskom dostojanstvu, te (ne)izvještavanju o ličnim tragedijama, ubistvima i samoubistvima. Daju se i dodatne upute i upozorenja o čuvanju tajnosti izvora, izvještavanju i oblikovanju sadržaja o djeci, starijim, bolesnim, siromašnim i društveno nepriviligovanim, kao i o pojedinim društvenim manjinama i grupama, te o religiji, vjerskim obredima i simbolima i mrtvima. Etički kodeks može propisati i objasniti i načine izvještavanja o javnim službenicima i političarima, kao i pitanja vezana za pravosuđe i policiju.

Konačno, u moralnom dijelu uređivačke politike se propisuje i odnos prema nagradnim igrama i ostalim igrama na sreću u kojima medij

izvještava, priređuje za svoju ciljnu javnost, ili na neki drugi način učestvuje u njima.

Pravna pitanja

Vrlo bliska moralnim pitanjima su i pravna pitanja uređivačke politike. Naravno, pravna pitanja naglašavaju i upućuju na poštivanje zakonskih propisa i normi, kako iz moralnih, tako i iz pravosudnih i poslovno-ekonomskih razloga.

Teme koje se uobičajeno razmatraju pod pravnim pitanjima su kleveta, jezik mržnje i drugi uvredljivi jezički ili slikovni sadržaji. Pojedini aspekti senzacionalizma, zavisno od pravosudnog sistema zemlje, takođe se regulišu uputama i procedurama navedenim u pravnim pitanjima.

Pravna pitanja regulišu i odnos medija prema izvorima finansiranja, kao i sukob interesa. Pored toga, tu se objašnjava i reguliše objavljivanje oglasa i drugih sadržaja trećih lica, kao i pitanja autorskih prava i plagijata.

Posebno se naglašavaju ona pravna pitanja koja su regulisana eksternim aktima i zakonima. U našoj zemlji bi se, na primjer, tu našla i pitanja iz Zakona o komunikacijama (2003-2010), Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (2003-2010), Krivičnog zakona Republike Srpske (2003-2006), pravila i kodeksa Regulatorne agencije za komunikacije (2008-2011), Kodeksa za štampu Bosne i Hercegovine (1999-2006), Zakona o slobodi pristupa informacijama (Republike Srpske) (2001), Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini (2000-2009), Izbornog zakona Bosne i Hercegovine (2001-2010), Zakona o autorskom i srodnim pravima (2010), Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku (2010), kao i zakoni koji regulišu rad javnih medija.

Stilistika

Jezička i uređivačka stilistika je kod nekih medija centralni dio uređivačke politike, budući da se kroz nju reflektuju i pojedine vrijednosti koje smo već razmatrali. Jezička stilistika sadrži pravila i upute o preovladavajućem jezičkom izrazu i stilu medija. Na primjer, novinarski izraz bi trebao da zagovara opisni jezik, budući da opisni jezik nudi najvjerniju sliku neke pojave. Pored opisa, novinarski izraz odlikuju i *jasnoća*, *preciznost*, *povezanost* i *cjelovitost* (Bogdanić, 2010: 137-139). Jezička stilistika detaljno razmatra prihvatljive i neprihvatljive riječi, izraze i rečenice, sadrži pravopisne savjete i specifične osobine i primjere pojedinih diskursa² (Goldstein, 2004). U dijelu o jeziku definišu se i rodno osjetljivi jezik, službeni jezik i pismo koji se koriste i pojedini drugi elementi jezičke politike.

U stilistici se nekad operacionalizuju pojedina mjerila novinarskog odnosa prema stvarnosti. Takva mjerila su *vjerodostojnost* podataka i izvora, *tačnost* podataka, *potpunost* podataka ili opisa događaja ili pojave (odgovori na poslovičnih pet novinarskih pitanja) i *uravnoteženost*, odnosno objektivnost i nepristranost ili neutralnost pri izvještavanju. Naime, pored istraživačkih, daju se i sadržajne i jezičke upute koje treba slijediti pri pisanju da bi se takva mjerila poštovala.

Uređivačka stilistika sadrži i upute i pravila za pisanje i oblikovanje pojedinih sadržaja i rubrika, uključujući najvažnije žanrove, najave i naslove. Dalje, stilistika može da pojedinačno obrađuje pravila i smjernice u izvještavanju i oblikovanju napisa o pojedinim društvenim temama i pitanjima.

Konačno, uređivačka politika obično sadrži i najvažnije prateće dokumente – važeće kodekse, pravilnike i zakone – koji regulišu rad medija u zemlji i na koje se uređivačka politika poziva.

Zaključak: implikacije (ne)razvijene uređivačke politike

Nerazvijena uređivačka politika, između ostalog, daje više prostora i za neodgovorno i senzacionalističko izvještavanje. Nerazvijena uređivačka politika se manifestuje na različite načine, bilo da nije napisana ili da je vrlo štura, odnosno deklarativna. Takva uređivačka politika nema pravila, smjernica i objašnjenja za sprovođenje ključnih načela. Isto tako, nema ni sankcija za kršenje pojedinih pravila i procedura, bilo unutar nje same, ili u drugim opštim ili pojedinačnim aktima medija, poput ugovora o radu. Stoga je, kao takva, i nesprovodiva. Konačno, ako uređivačka politika sadrži veći dio neophodnih elemenata, ali se ignoriše i često, svjesno ili nesvjesno, krši, odnosno direktori i urednici je ne sprovode, ona je praktično jednako nerazvijena, te je slaba brana problemima koji mogu nastati u izvještavanju.

Posljedice nerazvijene uređivačke politike su brojne, a najčešće se materijalizuju u sadržajima niskog kvaliteta i senzacionalizmu. Takvi sadržaji i senzacionalizam kod izvještavanja mogu da proizvedu etičke i pravne probleme za medij, kao i probleme u smislu kredibiliteta i lojalnosti ciljne javnosti.

Ako, na primjer, događaj o kome se izvještava ispunjava visoke kriterije blizine, posljedičnosti, interesa javnosti, važnosti i nepredvidljivosti, onda izvještavanje o njemu nije senzacionalističko. No, kada pri izboru vijesti prevladava kriterij „radoznalost javnosti“ nad kriterijem interesa javnosti, odnosno opšteg društvenog interesa za izvještavanje o takvom događaju, jedna od posljedica je, između ostalog, i senzacionalizam.

Senzacionalizam je složen pojam, ali u novinarstvu ga možemo najjednostavnije objasniti kao stav da je događaj vjesnovrijedan samo zato što budi radoznalost i ogromnu pažnju javnosti. Mnogi događaji bude radoznalost, ne zato što imaju stvarni društveni značaj, važnost i posljedičnost, nego zato što imaju velikog uticaja na ljudska čula. Na primjer, nasilje i ljudska seksualnost su pojave koje su vezane za opstanak i produženje ljudske vrste i uvijek će biti izuzetno zanimljive. To ne znači, međutim, da su mnogobrojni slučajevi nasilja i seksualnog senzacionalizma vjesnovrijedni. U stvari, najveći broj njih pripada privatnoj sferi i nemaju vjesnovrijednost. Savjestan i dobar urednik treba stoga da zna da primijeti razliku između pikantnog trača i vijesti, između korisnog podataka i priče koja hrani znatiželju dokonih. Može se desiti, međutim, da je događaj sam po sebi senzacionalistički, a i vjesnovrijedan. Iako to nije čest slučaj, na savjesnom uredniku je da prepozna takve događaje i odmjeri između interesa zaštite pojedinca i interesa javnosti.

Razviti i sprovesti odgovornu uređivačku politiku nije jednostavan zadatak. Pored toga, sprovođenje takve politike je vrlo dinamično i uslovljeno kako razvojem, radom i promjenama u redakciji, tako i okolnostima i promjenama u društvenoj zajednici u kojoj medij djeluje. Međutim, čini se da je još teže nositi se s posljedicama neodgovornog i neprofesionalnog izvještavanja, bilo na nivou redakcije ili društvene zajednice.

U tom smislu, mediji u savremenom demokratskom društvu, i stari i novi, imaju profesionalnu i moralnu obavezu da oblikuju razvijenu uređivačku politiku sa jasnim i sprovodivim kriterijima vjesnovrijednosti, kao i drugim ključnim elementima razmatranim u ovom radu.

Novinar, s druge strane, treba da dobro poznaje uređivačku politiku svog medija i savjesno i doslijedno je sprovodi. Kod mjerila vjesnovrijednosti, posebno treba imati na umu da radoznalost javnosti nije isto što i interes javnosti i razvijati sposobnost za razlikovanje događaja koji nije vijest, ali je senzacionalistički, od onog koji možda jeste uznemirujući, ali je u interesu javnosti koja ima pravo i potrebu da se s njim upozna. Pored toga, jednako je važno za novinara da temeljno poznaje i poštuje zakonske propise koji regulišu rad medija i druge srodne teme.

Konačno, pri pisanju i oblikovanju svih sadržaja u medijima treba se uzdržavati od senzacionalističkog stila, odnosno jezika koji etiketira, sudi i kvalifikuje. Stvarnost treba slikati opisnim jezikom i vjernom fotografijom. A, ništa, čini se, ne djeluje uvjerljivije od stvarnosti.

Bilješke

¹ U nešto drugačijem obliku dio ovog rada predstavljen je na skupu „Medijsko izvještavanje o maloljetnicima u sukobu sa zakonom“ u organizaciji Univerziteta u Banjoj Luci i Italijanske ambasade u Bosni i Hercegovini, održanog na Univerzitetu u Banjoj Luci 30. maja 2011. godine.

² Ernest Hemingway je svojevremeno pisao da su pravila koja je naučio kao novinar *Kansas City Star* bila za njega najbolja pravila pisanja. Pravila su savjetovala da se koriste kratke rečenice, kratki paragrafi, živ jezik, potvrdne rečenice, da se iz teksta izbace sve suvišne riječi, da se štedi na pridjevima, itd. (Fisher, 2007).

KORIŠTENI IZVORI

- ABC editorial policies.* (2011). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.abc.net.au/corp/pubs/edpols.htm>
- BBC editorial guidelines.* (2011). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.bbc.co.uk/guidelines/editorialguidelines/guidelines/>
- Bogdanić, Aleksandar. (2010). *Ogledi iz komunikologije*. Banja Luka, Bosna i Hercegovina: Komunikološki koledž u Banjaluci.
- Cassidy, William P. (2005). Variations on a theme: The professional role conceptions of print and online newspaper journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 82, 264-280. doi:10.1177/107769900508200203
- Edy, Jill A., Althaus, Scott L. i Phalen, Patricia F. (2005). Using news abstracts to represent news agendas. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 82, 434-446. doi:10.1177/107769900508200212
- Fisher, Jim. (2007, 27. septembar). Of 'Star Style' and a reporter named Hemingway. *Kansas City Star*. Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.kansascity.com/>
- Goldstein, Norm (Ed.). (2004). *The Associated Press stylebook and briefing on media law*. New York, NY: Basic Books.
- Guardian editorial code.* (2007). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.guardian.co.uk/info/guardian-editorial-code>
- Hoffman, Lindsay H. i Slater, Michael D. (2007). Evaluating public discourse in newspaper opinion articles: Values-framing and integrative complexity in substance and health policy issues. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 84, 58-74. doi:10.1177/107769900708400105
- Izborni zakon Bosne i Hercegovine.* (2001-2010). Preuzeto 23. maja 2011. godine sa <http://www.izbori.ba/>
- Kodeks za štampu Bosne i Hercegovine.* (1999-2006). Preuzeto 22. maja 2011. godine sa <http://srpski.vzs.ba/>

- Kovach, Bill i Rosenstiel, Tom. (2006). *The elements of journalism: What newspeople should know and the public should expect*. New York, NY: Three Rivers Press.
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine*. (2003-2010). Preuzeto 23. maja 2011. godine sa http://www.mup.vladars.net/index2.php?st=zakoni/zakoni_bih
- Krivični zakon Republike Srpske*. (2003-2006). Preuzeto 23. maja 2011. godine sa <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpr/PAO/>
- Kunelius, Risto. (1994). Order and interpretation: A narrative perspective on journalistic discourse, *European Journal of Communication*, 9(3), 249-270.
- PBS editorial standards*. (2005). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.pbs.org/about/editorial-standards/>
- Pravila i kodeksi*. (2008-2011). Preuzeto 22. maja 2011. godine sa <http://www.rak.ba/srp/index.php?uid=1276784444>
- Professional guidelines*. (2005). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.nytc.com/press/>
- Regulativa*. (2003). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.rtcg.me/rtcg/dokumenta/regulativa.html>
- Rus-Mol, Štefan i Zagorac Keršer, Ana Jugoslava. (2005). *Novinarstvo*. Beograd, Srbija: Clio.
- Uređivački principi/načela Javnog radio-televizijskog sistema u Bosni i Hercegovini*. (2003). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.bhrt.ba/cir/default.wbsp?p=455>
- Zakon o autorskom i srodnim pravima*. (2010). Preuzeto 22. maja 2011. godine sa <http://www.ipr.gov.ba/ba/katalog/pregled/zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima>
- Zakon o Javnom radio-televizijskom servisu Bosne i Hercegovine*. (2005). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.bhrt.ba/cir/default.wbsp?p=98>
- Zakon o komunikacijama*. (2003-2010). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.rak.ba/srp/index.php?uid=1272794696>
- Zakon o slobodi pristupa informacijama*. (2001). Preuzeto 23. maja 2011. godine sa <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Sekretarijat/Biro/Informator/>
- Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*. (2000-2009). Preuzeto 23. maja 2011. godine sa <http://www.mpr.gov.ba/sr/str.asp?id=253>
- Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku*. (2010). Preuzeto 24. maja 2011. godine sa <http://www.vladars.net/sr-sp-cyrl/vlada/ministarstva/mpr/PAO>